

УДК 330.341:630

Мельник Т.Д., здобувач (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

МЕХАНІЗМИ НАРОЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

У статті розглядаються проблеми інвестиційного забезпечення лісогосподарських підприємств. Увага акцентується на недостатності бюджетного фінансування лісогосподарських робіт. Обґрунтовується необхідність активнішого сприяння органами місцевої влади процесів інвестування проектів розвитку лісогосподарського підприємництва.

В статье рассматриваются проблемы инвестиционного обеспечения лесохозяйственных предприятий. Внимание акцентируется на недостаточности бюджетного финансирования лесохозяйственных работ. Обосновывается необходимость активного содействия органами местной власти процессов инвестирования проектов развития лесного предпринимательства.

The problems of investment forestry companies are considered. We pay attention to the lack of budget financing of forestry work and the necessity of actively promote local government processes of investment projects of forestry business. Ways of establishing partnerships between state and private business entities of increasing wood resource potential are proved.

Для окремих регіонів України, які відзначаються високим рівнем лісистості, важливого значення набуває розвиток лісогосподарського комплексу, на підприємствах якого зайнята лівова частка працездатного населення. В число таких регіонів входить Рівненська область, де ефективність функціонування державних лісогосподарських підприємств визначає рівень добробуту місцевого населення та господарську самодостатність територіальних утворень. Однак обмеженість бюджетного фінансування лісогосподарських робіт не дає можливості суб'єктам лісогосподарської діяльності повною мірою використовувати наявний ресурсно-виробничий потенціал. Виникає необхідність пошуку додаткових джерел нарощення інвестиційного потенціалу переважної більшості підприємств лісогосподарського комплексу Рівненської області.

Обґрунтуванню механізмів залучення інвестиційних ресурсів у лісоресурсну сферу приділяється значна увага у працях Я. Коваля, Є. Мішеніна, О. Голуба, І. Лицура, О. Горохівського, Г. Мішеніної, Б. Колісника та інших.

Але недостатньо систематизованим є спектр підходів щодо вибору форм і методів інвестиційного забезпечення лісогосподарських та лісоохоронних проєктів у багатолісних регіонах України.

Г. Мішеніна переконана, що дефіцит бюджету розвитку лісового господарства не дозволяє забезпечити належну фінансову допомогу сталого лісокористування та екосистемного управління лісовими ресурсами. Це актуалізує необхідність удосконалення господарського механізму функціонування лісоресурсної сфери, зорієнтованого на залучення додаткових джерел фінансування, що відповідають ринковим умовам лісогосподарювання [1].

Є. Мішенін та І. Ярова до факторів зниження інвестиційної привабливості лісового господарства відносять: несприятливі умови для довгострокових інвестицій у лісове господарство; високий рівень корумпованості державних структур, відповідальних за розподіл та використання лісових ресурсів; проблеми обліку використання, відтворення й охорони лісових ресурсів; відсутність екологічної сертифікації значної частини української лісової продукції; висока частка тіньової економіки в лісовому секторі, винищення лісів особливої природоохоронної цінності; забруднення лісів Полісся промисловими відходами та радіонуклідами [2].

Отже, в спектрі основних проблем нарощення інвестиційного потенціалу лісогосподарських комплексів регіонів знаходяться недостатнє бюджетне фінансування та низька інвестиційна привабливість підприємств лісового господарства.

У даній статті розкриваються інституціональні суперечності нарощення інвестиційного потенціалу регіональних лісогосподарських комплексів, проаналізовано основні тенденції розвитку лісового господарства Рівненської області, а також визначено пріоритети інвестиційного забезпечення сфери лісокористування даної адміністративно-територіальної одиниці.

Лісові ресурси та лісогосподарська інфраструктура перебувають у державній власності, що значно звужує можливості їх використання в заставних операціях, а це позбавляє суб'єктів господарювання можливості отримувати кредитні ресурси комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ. Переважна більшість лісогосподарських підприємств обмежена в діях щодо використання різноманітних форм інвестиційного забезпечення реалізації проєктів розширення площ заліснення малопродуктивних земель та модернізації технологічного устаткування переробки деревини.

Інвестиційна діяльність повинна запобігати негативному впливу на навколишнє природне середовище, мінімізувати ресурсоспоживання, що, в свою чергу, потребує виважених організаційно-економічних рішень, які повинні передбачати: досягнення екологічних цілей реалізації інвестиційної діяльності; оцінку впливу на економічні показники екологічної складової інвестиційного проєкту; раціональне використання природних, економічних та енергетичних ресурсів; стимулювання ощадливого природокористування [3].

В сучасній практиці державного регулювання вже неодноразово висува-

лись пропозиції щодо створення на базі державних лісгосподарських підприємств холдингових структур. Формування такого типу об'єднань дало б можливість підвищити рівень концентрації фінансових ресурсів, упорядкувати грошові потоки, ідентифікувати центри відповідальності за продаж необробленої деревини і тим самим якісно перебудувати систему внутрішнього інвестування процесів відтворення і відновлення лісового фонду, а також первинної переробки деревини.

На жаль, такі пропозиції не були підтримані на різних виконавчих та представницьких рівнях системи державного управління, що й надалі залишає лісгосподарські підприємства в умовах перманентного інвестиційного дефіциту та не дає їм підвищити рівень капіталізації виконання лісгосподарських робіт та надання послуг.

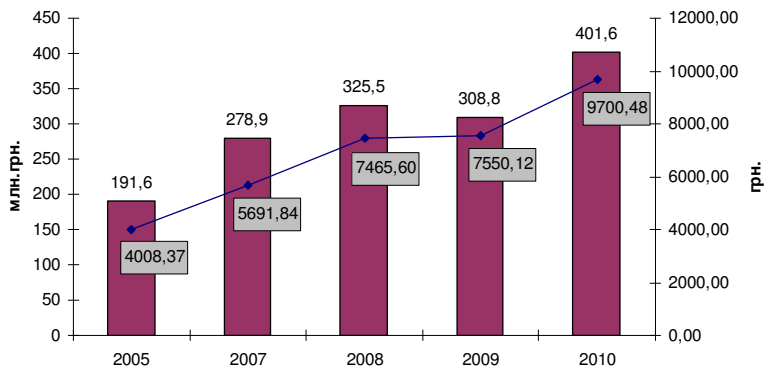
Потенційно лісгосподарські підприємства можуть активніше працювати як з місцевими підприємницькими структурами, так і з стратегічними партнерами з інших регіонів, особливо в малолісних зонах. Попит на деревину є значним у зв'язку з недостатньою її пропозицією в окремих регіонах та поступовим становленням підприємницького сектору у сфері деревообробки. Більше того, державні лісгосподарські підприємства мають відповідний техніко-технологічний та організаційний потенціал для заготівлі і первинної переробки недеревної сировини, а також використання несировинних якостей лісу.

Рівненська область належить до багатолісних регіонів України. У Поліській зоні даного регіону є всі передумови для розширеного відтворення ресурсно-виробничого потенціалу лісового господарства і підвищення рентабельності функціонування державних лісгосподарських підприємств. Зокрема у 2010 році порівняно з 2005 роком обсяги продукції, робіт та послуг лісового господарства Рівненської області збільшилися на 210 млн грн, порівняно з 2008 роком – на 76,1 млн грн (рисунок). Така ж позитивна тенденція спостерігається і в динаміці аналогічного показника на 1 га площ рубок лісу. Незважаючи на зростання показника продукції лісового господарства, суттєвих зрушень в масштабах інноваційно-інвестиційного оновлення матеріально-технічної бази лісозаготівель та деревообробки не спостерігається, оскільки левова частка фінансових надходжень спрямовується на закупівлю паливно-мастильних матеріалів, запасних частин та оплату праці промислово-виробничого персоналу.

Незважаючи на те що державні лісгосподарські підприємства володіють потужною техніко-технологічною базою первинної переробки деревини, у структурі продукції лісового господарства частка продукції лісозаготівель в період з 2005 по 2010 рік коливалася в межах 95,9-96,9%. Така особливість говорить про те, що в структурі виробництва готової продукції лісового господарства питома вага продукції із високою часткою доданої вартості є незначною. Це пов'язано, насамперед, з пасивністю менеджменту державних

лісогосподарських та спеціалізованих лісогосподарських підприємств щодо модернізації індустрії поглибленої переробки деревини і більш ефективного та комплексного використання несировинних якостей лісу.

Такий стан лісогосподарського комплексу Рівненської області вимагає здійснення масштабних інституціональних трансформацій, у першу чергу, щодо розширення спектра форм інвестиційного забезпечення придбання сучасної лісозаготівельної техніки та механізації робіт з переробки відходів лісосічного виробництва.

■ Обсяги продукції, робіт та послуг лісового господарства у фактичних цінах, млн.грн.

◆ Обсяги продукції, робіт та послуг лісового господарства у фактичних цінах на 1 га площ рубок лісу, грн.

Рисунок. Динаміка обсягу продукції, робіт та послуг лісового господарства у Рівненській області за період 2005–2010 роки (побудовано за даними джерела [4])

Однією з основних передумов підвищення інвестиційної привабливості лісогосподарських підприємств є проведення екологічної сертифікації лісів та ланцюгів поставок продукції лісового господарства, що позбавить продукцію лісогосподарських підприємств «Чорнобильського тавра», сприятиме росту її конкурентоспроможності як на вітчизняному, так і на закордонному ринках.

Державні лісогосподарські підприємства, які не володіють сучасною техніко-технологічною базою здійснення лісогосподарських робіт у важкодоступній болотистій місцевості в адміністративних районах Поліської зони, мають залучити до цих робіт сторонні організації, як правило, приватні підприємницькі структури, які мають в своєму розпорядженні сучасну лісозаготівельну техніку, що здатна суттєво зменшити на лісосіках втрати лісосировини, скоротити площі, захарашені лісосічними відходами, зменшити технологічний цикл між заготівлею деревини і виробництвом готової продукції.

Одним з основних стимулів до інвестування приватними підприємниць-

кими структурами проектів розширення площ заліснення малопродуктивних земель, особливо в зоні осушення, здійснення санітарних рубок та рубок догляду, є укладання угод про розподіл продукції з державними лісгосподарськими підприємствами. Інституціональним підґрунтям такого роду партнерських відносин виступить внесення доповнень в Закон України «Про державно-приватне партнерство» щодо внесення в перелік об'єктів, відносно яких можуть укладатися угоди державно-приватного партнерства, окремих видів лісгосподарської діяльності та продукції лісового господарства.

Процеси формування нових організаційно-економічних методів управління лісгосподарюванням повинні передбачати і застосування механізму державно-приватного партнерства. Виникнення та розвиток державно-приватного партнерства у сфері лісових відносин є результатом пошуку нових форм і методів державного управління та регулювання, обумовлених значними структурними зрушеннями в напрямку лібералізації лісгосподарювання, децентралізації лісоуправління, і є альтернативою приватизації лісів.

Основними передумовами виникнення механізму партнерства державного та приватного секторів є: багатоманітність форм власності на ліси і лісгосподарювання; визначення лісів як суспільного та екологічного блага в системі суспільно-господарських відносин; дефіцит бюджетного фінансування розвитку лісового господарства; необхідність створення нових лісів, захисних лісових насаджень; наявність реальних проектів заліснення еродованих та малопродуктивних земель, а також створення кліматозахисних насаджень [1].

Виходячи з того, що в поліських адміністративних районах лісгосподарські підприємства створюють левову частку робочих місць та є одними із основних природокористувачів, органи місцевого самоврядування мають максимальною мірою сприяти розширеному відтворенню їх ресурсно-виробничого потенціалу. Таке сприяння має проявлятися в компенсації за рахунок коштів місцевих бюджетів частини відсотків комерційним банкам за кредитні ресурси, що будуть надаватися лісгосподарським підприємствам на пільгових умовах на придбання сучасного лісозаготівельного обладнання та укладання лізингових угод щодо придбання лісовозів і лісопилних рам. Також за рахунок коштів бюджетів розвитку має компенсуватися частина витрат сільськогосподарських підприємств та особистих селянських господарств, які пов'язані із залісненням малопродуктивних земель та здійсненням агролісомеліоративних заходів. Такий крок створить відповідну систему стимулів для нарощення лісоресурсного потенціалу територій та формування передумов сталого землекористування.

Недостатнє бюджетне фінансування лісовідтворювальних та лісовідновлювальних робіт не дозволяє лісгосподарським підприємствам повноцінно відтворювати ресурсно-виробничий потенціал та дотримуватись принципів невиснажливого лісокористування. Необхідно формувати інституціональне

підгрунтя для розширення спектра джерел, форм та методів інвестиційного забезпечення реалізації лісогосподарських проєктів. Насамперед, варто сформулювати прозорі умови для залучення до виконання лісогосподарських робіт сторонніх організацій, розширити перелік об'єктів укладання угод між державними лісогосподарськими підприємствами та приватними підприємницькими структурами (державно-приватне партнерство), спрямовувати кошти місцевих бюджетів на компенсацію витрат суб'єктів лісогосподарської діяльності, пов'язаних з придбанням сучасного лісозаготівельного обладнання та розширенням земель лісового фонду. Такі заходи сприятимуть підвищенню рівня капіталізації лісогосподарського бізнесу, прискорюватимуть нарощення лісоресурсного потенціалу, забезпечуватимуть створення нових робочих місць і в кінцевому підсумку призведуть до прискорення темпів соціально-економічного піднесення Рівненської області.

1. Мішеніна Г. А. Рентні відносини у сфері природокористування: сучасна практика та перспективи / Г. А. Мішеніна // Сталій розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях: матеріали Третьої наук.-практ. конф., м. Бахчисарай, 15-16 вересня 2011 р. / НДІ сталого розвитку та природокористування, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», Кримський інститут ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – Сімферополь: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – С. 178-180. **2.** Мішенін Є. В. Соціально-екологічна відповідальність підприємств лісового комплексу / Є. В. Мішенін, І. Є. Ярова // Сталій розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях: матеріали Другої наук.-практ. конф., м. Бахчисарай, 23-24 вересня 2010 р. / НДІ сталого розвитку та природокористування, РВПС України НАН України, Кримський інститут КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. – Сімферополь: ПП «Підприємство Фенікс», 2010. – С. 235-237. **3.** Прокопенко О. В. Види інвестиційної діяльності за впливом на стан навколишнього природного середовища / О. В. Прокопенко, О. В. Клименко // Сталій розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях: матеріали Третьої наук.-практ. конф., м. Бахчисарай, 15-16 вересня 2011 р. / НДІ сталого розвитку та природокористування, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», Кримський інститут ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – Сімферополь: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – С. 222-225. **4.** Статистичний щорічник Рівненської області за 2010 рік. Статистичний збірник. Головне управління статистики у Рівненській області. – Рівне, 2011. – 478 с.

Рецензент: к.е.н., доцент Іванченко А.М. (НУВГП)